

ARCHIVALISCHE
ZEITSCHRIFT

Herausgegeben von der
Generaldirektion der Staatlichen Archive Bayerns

85. Band

2003

BÖHLAU VERLAG KÖLN WEIMAR WIEN

de rechtsopvolger overgedragen worden. Die overdracht wordt dan ook in internationale verdragen vastgelegd. In *Staatennachfolge und Archive mit besonderer Berücksichtigung der archivbezogenen Regelungen der Wiener Konvention vom 8. April 1983 über Staatennachfolge in Vermögen, Archive und Schulden von Staaten* (p. 9-84) geeft Michael Silagi voorbeelden van beslissingen die voor het archief werden genomen bij het (her)ontstaan of het verdwijnen van staten. Na een blik op het verleden, komt de zeer recente geschiedenis aan bod: de gevolgen voor het archief bij de splitsing van Tsjecho-Slowakije en het uiteenvallen van Joegoslavië.

Overheidsarchief wordt bij een vijandige bezetting vaak buiten de landsgrenzen in veiligheid gebracht. Zo een verhuizing is niet eenvoudig en laat altijd sporen na. Wat er tussen 1794 en 1800 met het *Landesarchiv* van de keurvorst van Mainz is gebeurd en welke gevolgen deze archiefverhuizing meebracht voor het archiefbeheer door de uitgeweken *Landesregierung*, verhaalt de zeer goed gedocumenteerde bijdrage van Hans-Bernd Spies (*Das Schicksal des von Mainz nach Aschaffenburg geflüchteten Kurfürstlichen Landesregierungsarchivs während der Jahre 1794-1800*, p. 193-219).

Het Beierse Ministerie van Sociale Zaken (Staatsministerium für Soziale Fürsorge) bestond maar tien jaar (1918-1928). Josef Anker brengt met *Das bayerische Staatsministerium für Soziale Fürsorge, seine Geschäftsbereiche in der Ministerialstruktur seit 1918 und seine archivalische Überlieferung im Bayerischen Hauptstaatsarchiv* (p. 221-257) een zeer goede institutionele studie. Toen het ministerie in 1938 werd opgeheven werden de taken aan andere ministeries toevertrouwd. Ook deze evolutie wordt in kaart gebracht en tot 1945 gevolgd.

Met *Die Anfänge der archivischen Kartographie im deutschsprachigen Raum: acht handgezeichnete Karten des 15. Jahrhunderts im Bayerischen Hauptstaatsarchiv* (p. 85-146) vestigt Gerhard Leidel de aandacht op de oudste kaarten (8 kaarten uit de 15de eeuw) die in het Bayerische Hauptstaatsarchiv te München worden bewaard. Na een historisch overzicht van de cartografie worden alle kaarten zorgvuldig beschreven en bestudeerd. Zij worden ook allemaal afgebeeld. Het zijn geen wetenschappelijk tot stand gekomen kaarten. Zij kunnen in verband gebracht worden

met ander archiefmateriaal, maar er zijn geen gegevens over wie ze heeft.

In *Ein Modell für die elektronische Darstellung hybrider Verwaltungsakten in Archiven* (p. 147-173) beschrijven Rodrigo Readi Nasser en Karl-Ernst Lupprian een model voor een elektronisch archiefdossier. Het specifieke aan dit dossier is evenwel dat het niet alleen elektronische archiefstukken, maar ook bescheiden op klassieke drager kan bevatten.

Het Russisch 'Staatsarchief voor Legersgeschiedenis' bevat archief van het keizerlijke Russische leger en van dat van de Russische Republiek tot 1918. Men vindt er archief van de generale staf, van de administratieve eenheden en van de legerkorpsen. Gerhard Hetzer brengt met *Das Russische Staatliche Kriegsgeschichtliche Archiv in Moskau: Geschichte und Bestände: Ein Blick aus Bayern* (p. 175-191) een goed overzicht van de bestanden. De auteur verwerkt recente in het Russisch gestelde studies en schenkt speciaal aandacht aan raakpunten met Beieren.

Archieven groeien steeds aan en archiefbewaarplaatsen hebben alsmat met plaatsgebrek te kampen. Zo verging het ook het in 1948 opgerichte *Landesarchiv Berlin*. Nadat in 1976 een nieuwe locatie in gebruik was genomen en vanaf 1988 een hulpdepot in Berlin-Kreuzberg wat meer ruimte bracht, werd vooral na de *Wende* van 1989 de toestand meer dan hopeloos. De dienst was toen in vijf locaties gevestigd: niet onmiddellijk een ideale situatie. Na een lange zoektocht waarbij heel wat administratieve en praktische problemen overwonnen moesten worden, kwam men uiteindelijk uit op een industrieterrein in Berlin-Reinickendorf, waar een voormalige kogellagerfabriek geschikt leek. Het gebouw, dat op 16 juni 1999 aan het *Landesarchiv* werd toegewezen, is een industriegebouw uit 1906 met een voor die periode erg kenmerkende architectuur. Op 1 januari 2001 gingen de oude vestigingen dicht en kon de verhuizing beginnen. Pas op 29 november 2002 werd de nieuwe site voor het publiek geopend. Hoe de inrichting, de verhuizing en de ingebruikname verliepen, welke bouwnormen gehanteerd werden en welke moeilijkheden er allemaal zijn opgedoken brengt Martin Luchterhandt op heldere wijze in *Metamorphose eines Baudenkmals: der lange Weg zum neuen Standort des Landesarchivs Berlin* (p. 259-297). Aanbevolen lectuur voor elke archiefdienst die naar een (ver)nieuwbouw gaat verhuizen!

Meer dan twintig Saksische archiefdiensten in plaatsen langs de Elbe kregen in de zomer van 2002 te kampen met zware overstromingen. Jürgen Rainer Wolf maakt in *Schriftgut - Archivgut - Kulturgut: eine vorläufige Schadenbilanz der August-Flut 2002 in Sachsen* (p. 299-312) de balans op van deze ramp. Hij gaat in op de problematiek van ramppreventie en rampbeheersing, geeft aan wat er is ondernomen om het doorweekte archief te redden en stelt vast dat de catastrofe op een pijnlijke wijze de grote desinteresse van de overheid voor haar dynamisch archief zichtbaar heeft gemaakt. (Gustaaf Janssens).

In de kijker: Patrick Mariën
Archivaris bij De Nul
Nieuwe bibliothecaris in De Haan
Nieuwe bibliothecaris in Kaprijke

In de kijker: Patrick Mariën

Op 1 september 2003 werd Patrick Mariën directeur van het Stedelijk Centrum voor Volwassenenonderwijs 'Pestalozzi' te Antwerpen. Daaronder ressorteert het Graduaat Bibliotheekwezen en Documentaire Informatiekunde. Hoe kijkt de nieuwe directeur aan tegen de recente evoluties in deze laatste opleiding?

Patrick Mariën
Pestalozzi.direc@pi.be

Welke plaats bekleedt het Graduaat Bibliotheekwezen en Documentaire Informatiekunde in het SCVO in Antwerpen?

• De instelling maakt deel uit van het hoger onderwijs voor sociale promotie en omvat vier afdelingen in de categorieën pedagogisch, sociaal en paramedisch, namelijk: de lerarenopleiding 'Getuigschrift Pedagogische Bekwaamheid' (GPB, voorheen D-cursus); het graduaat Orthopedagogie; het graduaat Bibliotheekwezen, en de kaderopleiding Nursing voor ziekenhuisverpleegkundigen. Op in totaal 1033 cursisten in dit schooljaar volgen er 60 de bibliotheekopleiding.

De bibliotheekschool vormde vroeger een zelfstandige school, terwijl de andere opleidingen vaak aan een vakopleiding in een hogeschool gehecht waren. Met de nieuwe wetgeving op het Hoger Onderwijs is er een conglomeraat van afdelingen binnen het Volwassenenonderwijs ontstaan en maakt de bibliotheekopleiding daar onderdeel van uit.

Hoe bent u in de directeursstoel van het SCVO beland?

• Ik was vijf jaar adjunct-directeur van deze school. Mijn voorganger, Frank de Smet, ontfermde zich over de bibliotheekopleiding en de lerarenopleiding, en ik had de afdelingen orthopedagogie en kaderopleiding Nursing onder mijn hoede. Helemaal nieuw is de functie dus niet voor mij, maar de bibliotheekschool was wel een nieuwe materie. Van opleiding ben ik licentiaat in de Klinische Psychologie

(RUG), met een specialisatie in de psychoanalyse. Ik heb tot vijf jaar geleden altijd les gegeven in deze school in de afdelingen Getuigschrift Pedagogische Bekwaamheid en Graduaat Orthopedagogie.

Waar moet het volgens u naartoe met de bibliotheekopleiding? Kan het graduaat evolueren tot een bachelor?

• Dat is volgens mij zeer moeilijk. Er staat ook nergens iets over op papier. Cocobi verdedigt de optie dat het graduaat tot een bachelor zou moeten uitgroeien. Daar is echter wel een visitatiecommissie voor nodig die de cvo's een accreditering geeft, die met andere woorden oordeelt dat de cvo's die titel waard zijn. Ik zou dat een goede zaak vinden, maar alles hierover blijft zeer onduidelijk.

Kunnen we een bachelor beschouwen als een doel op zich of als voorbereiding op een master?

• Een bachelor als voorbereiding op een master moet een academische bachelor zijn. In de huidige situatie kan het graduaat enkel uitgroeien tot een professionele bachelor, we zijn immers een opleiding voor beroepspraktijk. Ook deze situatie is nog steeds niet uitgeklaard maar we moeten ze in elk geval nauwlettend opvolgen.

Is de juridische structuur van een cvo een goede zaak?

• Een accurate kijk op de situatie in de hogescholen heb ik niet, maar financieel valt de juridische structuur van een cvo zeker niet slecht uit. Een cvo wordt rechtstreeks gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap. Dat komt er in de praktijk op neer dat een student aan een cvo minder betaalt dan een student aan een hogeschool. Ook voor de lesgevers krijgt een cvo subsidies. Daartegenover staat dat een cvo niet op het niveau van een hogeschool wordt ingeschat. De infrastructuur is ook minder uitgebreid en voldoet eigenlijk niet aan de eisen van een graduaat. Zo is er onder meer geen eigen bibliotheek voorzien.

Wat verwacht u van de overgang van de lineaire naar de modulaire bibliotheekopleiding?

• Momenteel wordt aan de overschakeling gewerkt en tot nogtoe verloopt alles vlot. Het verplicht de cvo's in elk geval om te vergaderingen, te overleggen, samen te werken, over de netten heen. Een eerste overlegvergadering heeft plaatsgevonden eind vorig jaar, en het blijkt echt wel nodig dat de werking afgestemd wordt. De opleidingen moeten

onderling uitwisselbaar worden. De student moet kunnen kiezen waar hij een bepaalde module wil volgen, zonder dat dit hem extra administratieve inspanningen bezorgt. Dit alles vraagt meer tijd en inzet van de scholen. Een moeilijkheid bij deze evolutie naar de modulaire opleiding kan erin bestaan dat het vakgerichte en algemeen-vormende wordt verlaten ten voordele van het competentiemodel. Alles is meer op competentie gericht, meer op vaardigheden en attitudes en minder op kennisinhouden. Dat veronderstelt een didactische bijscholing van de docenten, ook zij moeten een grotere inspanning leveren. Er wordt een grotere flexibiliteit verwacht, een bredere inzetbaarheid. Dat hangt onherroepelijk samen met de modularisering. Ik hoop dat de cvo's samen een blijvend overlegorgaan gaan vormen waar ze dergelijke onderwerpen grondig bespreken, waar ze gezamenlijk werken aan beleidsbeslissingen.

Archivaris bij Jan De Nul

Sofie De Winter (°1970) is op 5 januari 2004 gestart als archivaris bij Ondernemingen Jan De Nul NV in

Aalst. Zij is licentiate geschiedenis en volgde de interuniversitaire gespecialiseerde opleiding archivistiek en hedendaags documentbeheer. Sofie was zes maanden bibliotheekassistente in de openbare bibliotheek van Brugge en werkte daarna bijna drie jaar in het Archief van de Universiteit Gent. Voor haar archiefopleiding deed zij er onderzoek naar de archiefvorming in de administratie met het oog op het opstellen van procedures tot het bewaren en vernietigen van archief. Van 1997 tot 2003 was zij de rechterhand van de uitgever bij F-Twee Uitgeverij in Gent.

De functie van archivaris is nieuw bij Jan de Nul NV, één van de belangrijkste bedrijven in de baggersector, de civiele en industriële bouw. De opdracht omvat dan ook alle aspecten van de archivistiek en het hedendaags documentbeheer. Op dit ogenblik worden alle archiefvormende entiteiten systematisch bezocht om de samenstelling en de omvang van het archief in kaart te brengen. In een volgende fase moeten dan overdrachtprocedures vastgelegd en bewaar- en vernietigingslijsten opgesteld worden. Eenmaal structuur is aangebracht in het archief wordt werk gemaakt van een geautomatiseerd archiefbeheerssysteem. Daarnaast is er aandacht voor de archivering van digitale documenten.

Tragel 60, 9308 Hofstade-Aalst
sofie.dewinter@jandenu.com

Nieuwe bibliothecaris in De Haan

Op 1 januari 2004 werd Wilfried Saelens (°1948) bibliothecaris in de openbare bibliotheek van De Haan. Hij volgt er Herman Van der Bracht op, die op 21 april 2003 met pensioen is gegaan.

Wilfried studeerde in 1968 af als onderwijzer en behaalde het einddiploma aan de School voor Bestuursrecht. Hij werkt al sinds 1978 bij het gemeentebestuur, eerst als rekenplichtig opsteller in de financiële dienst, en vanaf 1992 als diensthoofd personeelsdienst en vormingscoördinator.

De Haan heeft een hoofdbibliotheek en 2 uitleenposten. Wilfried gaat zich eerst grondig inwerken in de bibliotheekmaterie. Hij wil de bibliotheek aantrekkelijker maken voor de jeugd en studenten. Plannen voor een nieuwe bibliotheek krijgen steeds meer vorm. Daar zal ook ruimte zijn voor een cd- en dvd-collectie en voor betere internetvoorzieningen.

Wilfried is medeauteur van twee kijkboeken: Archiefbeelden De Haan deel I en II. Hij deed opzoekingen over een in 1942 neergeschoten vliegtuig boven De Haan, wat ook zijn neerslag zal vinden in een boekje.

Leopoldlaan 24, 8420 De Haan
dehaan@bibliotheek.be

Nieuwe bibliothecaris in Kaprijke

Carine Van der Sypt (°1962) nam van Mia Debrabander het roer over als bibliothecaris in Kaprijke. Mia is op 1 februari 2004 met pensioen gegaan.

Carine is regentes en volgde het aggregaat in de informatie-, documentatie en bibliotheekkunde. Na een interimloopbaan in het onderwijs kwam zij eerst in de privé-sector terecht en dan in de bibliotheekwereld: zij klom op van bibliotheekbediende, over bibliotheekassistente tot bibliothecaris, een functie die zij tien jaar in de bibliotheek van Zulte uitoefende. Sinds februari dit jaar leidt zij voltiids de bibliotheek van Kaprijke, die kleiner is maar, aldus Carine: "De uitdaging is groter om in een ruim uitgestrekte poldergemeente de bevolking aan het lezen te krijgen en te houden. De erfenis van mijn voorganger is terdege boeiend en pittig om de tanden erin te zetten. Een bibliotheek van een klein dorp kan verrassend zijn eens je er binnenin staat."

In april is de bibliotheek in een nieuw gebouw getrokken. Carine wil er een warm ontmoetingshuis van maken waar het leuk is om te vertoeven.

Plein 24, 9970 Kaprijke
Kaprijke@bibliotheek.be